

Ніва

„NIWA" — TYGODNIK BIAŁORUSKI W POLSCE

ГОД II № 2 (46) БЕЛАСТОК, 13 СТУДЗЕНЯ 1957 г. Цана 60 гр.

ВЫБАРЫ

Ужо толькі тыдзень дзеліць нас ад выбараў у Сейм Польскай Народнай Рэспублікі.

Паразумеючыя камітэты Фронта Адзінства Народа ўжо падалі да ведама грамадскасці спісы кандыдатаў на паслоў.

Штодзённа ў друку зьяўляюцца іх аўтабіяграфіі. На шматлікіх перадвыбарчых сходах будучыя паслы сустракаюцца са сваімі выбаршчыкамі і прадстаўляюць ім сваю праграму будучай дзейнасці ў Сейме.

Праграма дзейнасці па асобных паслоў, а ўслед за гэтым і дзейнасць будучага Сейма нямала цікавіць беларускае насельніцтва ў Польшчы.

Беларусы добра памятаюць дзейнасць былога Сейма, дзе на працягу 4-х год ніколі і нічога не гаварылася аб хвалюючых нацыянальныя меншасці ў Польшчы справах.

Добра памятаюць дзейнасць сваіх прадстаўнікоў у былым Сейме, сярод якіх былі таксама паслы - беларусы, якія ніколі не бачылі праблемы нацыянальных меншасцей, ніколі аб ёй не гаварылі на пасяджэннях Сейма і ў рэчаіснасці не чуліся і не былі прадстаўнікамі сваіх выбаршчыкаў — беларусаў.

Ці гэта было справядліва? Вядома, што не!

Ва ўсіх выбарчых акругах Беласточчыны ўжо прадстаўлена кандыдатаў на паслоў.

Сярод іх нямала ёсць беларусаў. Многія кандыдаты сустракаюцца са сваімі выбаршчыкамі на перадвыбарчых сходах, прадстаўляюць ім праграмы сваёй дзейнасці ў будучым Сейме.

Вельмі добра, што большасць кандыдатаў у сваіх праграмах гавораць аб неабходнасці шпарчэйшага эканамічнага развіцця Беласточчыны, а асабліва развіцця занядбалай сельскай гаспадаркі на Беласточчыне, аб неабходнасці гаспадарчай актывізацыі заняпадаючых малых гарадоў і іншых, вельмі патрэбных справах. Гэта важная праблема і таму вельмі добра, што будучыя паслы бачаць яе і абяцаюць змагацца за тое, каб Беласточчына перастала ў канцы быць тою пакрыўджанай Польшчай «Б».

Аднак справы эканамічныя, хоць і вельмі важныя справы, не павінны адсоўваць на далейшы план няменш важных спраў развіцця культуры насельніцтва Беласточчыны. Гэта справа вельмі складаная улічваючы спецыфіку насельніцтва Беласточчыны, дзе акрамя палякаў, пражываюць нацыянальныя меншасці, ў тым ліку найбольшая меншасць у Польшчы наогул, беларусы.

Справы развіцця культуры нацыянальных меншасцяў у Польшчы вымагаюць сапраўды мудрага вырашэння, сапраўды мудрай палітыкі, якой дагэтуль на жаль, ня было.

Шмат ёсць прыкладаў, калі патрыятычныя пачуцці беларусаў у Польшчы лічаць за нешта дрэннае і абавязкова стараюцца знайсці ў іх хоць частку нацыяналізма.

А ці ж гэта калі беларус будзе мець вялікае пачуццё патрыятызму перашкодзіць яму поўнасцю рэалізаваць пастановы Партыі і Урада, ці ж гэта перашкодзіць яму гоўнасцю ўключыцца ў пабудову соцыялізма ў сваёй краіне — народнай Польшчы?

Хіба не! Можна смела сказаць, што пачуццё патрыятызму, толькі дапаможа яму ў гэтым.

Вось гэтыя праблемы павінны мець на ўвазе будучыя паслы.

Справу трэба паставіць ясна. Беларусы, так як і іншыя нацыянальныя меншасці хочуць мець у Сейме такіх прадстаўнікоў, якім будзе ляжаць на сэрцы справа не толькі гаспадарчага, але і справа ўсебаковага развіцця беларускай культуры.

Вось гэтага павінны дамагацца беларусы ад кандыдатаў на паслоў без розніцы на іх нацыянальную прыналежнасць. І не толькі дамагацца, але і падказваць тыя праблемы, якія хваляюць беларускае насельніцтва. Толькі тады выбраныя паслы змогуць выканаць свае абавязкі ў дзейнасці новага Сейма.

Мы верым, што кандыдаты зацверджаныя паразумеўчымі камітэтамі Фронта Адзінства Народа будуць такімі пасламі.

Фото — Ул. Косакоўскі.

МІКОЛА БАЗЫЛЮК

ЗІМА

Заснула возера. Па тонях
Ня чутна больш бурлівых хваль.
Кусты аголены, на гонях
Іскрыцца снег, блішчыць як сталь.
Душа мая адпачывае
І вока цешыць белы снег.
А думка ластаўкай шыбае,
Хто ж затрымае яе бег?
Пад белай, снежнай, палатнінай
Заснуўшы бачу родны край.
Сплываюць дні працёртай калінай,
А ў сэрцы радасць — прыйдзе май.

* * *

Распісаў мароз узоры
На маім акне.
Парабіў на ім разоры..
Ноччу кросны тчэ.
Прачакае захад сонца, —
Кросны ўжо снуе.
І малюнкі на ваконца
Ціханька кладзе.
Тут ёсць пальмы, кіпарысы,
І наш родны клён.
Знаю я зімы капрысы,
Усё міне, як сон.
За акном мароз злуецца,
Па вуглах трашчыць.
А з акна вясна смяецца
І ў душу глядзіць.

Тыдзень праз фотааб'ектыў

Больш 15 тысяч людзей, якія пражываюць па абодвух баках кітайска-бірманскай граніцы ў снежні прымалі ўдзел у спатканні ў Магшыб — сталіцы аўтаномнага раёна Таі - чынгпо ў правінцыі Юннан. У спатканні бралі ўдзел прэм'ер Кітая Чу Энь ляй і прэм'ер У Ба Суа.

На здымку: прэм'ер Бірмы У Ба Суа (першы з лева), прэм'ер Кітая Чу Энь ляй і бірманскія госці падчас спаткання.

У санаторыі ў Букоўцу прымаецца хворых, якім неабходна з'яўляецца хірургічнае лячэнне. Санаторый гэты забяспечаны самымі новымі ў сучасны момант прыладамі і з'яўляецца перадавым прадпрыемствам у нашай дзяржаве. Ужо два гады таму ўведзена тут самыя новыя метады хірургічнага лячэння туберкулёзу лёгкіх.

На здымку: др. Андрэй Яноўскі сярод хворых.

ЦАФ — Фото Пенькоўскі.

У Варшаве, у будынку галоўнага інтэндантства польскага войска адбыўся паказ новых мундзіраў салдатаў Войска Польскага. Узоры гэтыя яшчэ не затверджаны, а з'яўляюцца прадметам спрэчак. Прадбачыцца, што на працягу 2 месяцаў сарганізавана будзе публічная выстаўка новага ўмундзіравання. Грамадзяне будуць маглі выказаць свае думкі адносна гэтых узораў.

На здымку: новыя салдацкія мундзіры.

ЦАФ — фото Дамбравецкі

Брно. Фрагмент горада

Фото — ЦАФ.

Дзяржаўная Рада аб барацьбе з хуліганствам

На пасяджэнні 4 студзеня г. г. Дзяржаўная Рада праслухала справаздачу генеральнага пракуратара Польскай Народнай Рэспублікі.

У справаздачы генеральны пракуратар ПНР гаварыў аб працы органаў пракуратуры, звяртаючы асаблівую ўвагу на масавыя, апошнім часам, злачынствы ў краіне, у пераважнасці на разбэшчанасць хуліганства, а таксама на сродкі барацьбы супроць рознага яго праяўлення.

У пасяджэнні прымалі ўдзел таксама: міністр унутраных спраў і міністр справядлівасці.

Дзяржаўная Рада паказала на тое, што органы пракуратуры стоячы на стражы народнай законнасці не могуць роўнадушна праходзіць побач фактаў наяўнага праследвання грамадзян дзеля таго, што яны такога ці іншага паходжання, такой ці іншай нацыянальнасці, веруючыя або няверуючыя.

Нельга апраўдаць роўнадушнасці органаў пракуратуры перад віноўнікамі злачынства накіраванага супроць беларусаў, украінцаў, жыдоў па прычыне таго, што яны іншага паходжання і іншай нацыянальнасці, перад віноўнікамі бясчэсных антысеміцкіх выступленняў. Пракуратуры павінны памятаць свой абавязковы і заўсёды часовы дэкрэт «аб абароне слова і веравызнання».

У паасобных мясцовасцях краіны, у месцах працы, сцверджана наяўныя факты выступлення нацыянальнай дыскрымінацыі, факты праследвання няверуючых настаўнікаў і школьнікаў невывучаючых рэлігіі.

Гэта не толькі нарушэнне гарантаваных канстытуцыяй поўных правоў грамадству; гэта бязмежна шкоднае зло ідэйна - палітычным прынцыпам нашай народнай дзяржавы, для яе ладу, усё гэта моцна крыўдзіць ганаровыя і шанаваныя вызваленчыя традыцыі польскага народа, яго культуру, з'яўляецца сродкам рассейвання паміж насельніцтвам замешак, тэрору і непакоя рэакцыйнымі сіламі.

Побач сістэматычнай інтэнсіўнай, культурна - асветнай і палітычнай працы, побач праяўленых клопатаў рад нарадовых і іншых органаў улад за належнае забеспячэнне правоў і свабоды ўсяму грамадству нашай краіны і моладзі, якая вучыцца, нягледзячы на нацыянальнасць, паходжанне і веравызнанне — рэпрэсійныя органы павінны быць вельмі чулымі, на такія выпадкі, калі нацыяналізм, шавінізм і разбойніцкія бойкі ў цёмных завулках пераходзяць проста ў страшэннае злачынства і заўсёды ў такіх выпадках павінны прымаць адпаведныя меры пакарання. Крымінальнае права прадугледжвае сур'ёзную адказнасць за такія злачынствы, і абавязкам органаў пракуратуры з'яўляецца застасаванне тых правоў і законаў.

Дзяржаўная Рада паказала на тое, што асабліва моцна трэба заклапаціцца і ўзяць пад апеку школьнікаў і моладзь, трэба бараніць іх перад нацыянальнай і веравызнавальнай дыскрымінацыяй. (Трыбуна Люду)

— Значыць, вы хочаце мець нейкае ўяўленне аб даўнейшых выбарах — кажа Сямён Якаўлевіч Кузьмін. Ну што-ж, тут можна некалькі дзён расказваць. Пра гэта можна не артыкул, а цэлую кніжку напісаць.

— 28 гадоў таму назад г. зн. у 1928 годзе, быў я ў Беларускім Камітэце — пачаў апавяданне Сямён Якаўлевіч. — Заданнем Камітэта было выставіць як найбольш пасłоў. Тут трэба вам ведаць, што, каб выставіць аднаго пасла — трэба мець не менш 1.000 подпісаў за яго кандыдатурай.

Права вымагала 1.000 подпісаў, а нам трэба было мець 4—5—10, а нават і 20.000 на аднаго пасла, каб быць упэўненым, што яго кандыдатура будзе зарэгістравана.

Вы дзівіцеся, чаму гэта так. А вось такая была справа: — За пералікамі з подпісамі сачылі шпікі, паліцыянты і іншыя сволачы каб нам як-небудзь іх — гэтыя пералікі адабраць. Часта нават гэта ім удавалася. Тады — трэба было мець некалькі пералікаў у запасе.

Людзі хацелі мець сваіх пасłоў, хацелі, каб іх хто мог апраўдаць, не верылі панскім пасłам. І хоць, трэба сказаць, і баяліся — аднак падпісваліся ахвотна.

Бо хай толькі паліцыя даведалася, што нейкі гаспадар падпісаў на беларускага пасла — зараз-жа знайшлася прычына каб яго аштрафаваць.

Едзем мы аднойчы з Р. дахаты і цешымся, што некалькі тысяч подпісаў маем.

На ўсякі выпадак пералікі я аддаў Р. І вельмі добра зрабіў. Бо толькі што ён іх у хадак схаваў, з-за дрэва высоўваецца паліцыянт.

— «Стуй» — крычыць. Мы нічога, быццам п'яныя, спімо на санях.

— «Стуй — холеро една, бо як дам кольбом в мордзэ».

— Ну, што-ж — шапчу да Р. — нічога не будзе, затрымайся. Пасвяціў мне проста ў вочы ліхтарыкам і крычыць. «Гдзе маш лісты!?».

Яны мяне ведалі, як лысага каня, і сачылі за мной няспынна. Я кажу, што нічога не маю і пра ніякія «лісты» не ведаю... От, еэдзіў на вёску, бо хацеў... вяпрука сабе купіць. А гэта-ж можна.

Калі мы ўсе ўжо пералікі мелі, тады думалі як-бы тут непрыкметна іх аддаць суддзі для зацвярджэння і каб атрымаць свой выбарчы нумар — апавядае далей Кузьмін.

— А чаму непрыкметна — пытаюся?

Тысячу на аднаго

— Таму, што цэлы час «шпікі» пільнавалі каля дзвярэй. Яны ведалі амаль усіх камуністаў. Тады зараз зрабілі-б «валынку», напалі-бы і адабралі-бы пералік. І прапала-бы ўся наша цяжкая работа.

Чакалі мы тады да апошняга дня і апошняй гадзіны тэрміну, які быў пададзены для здачы пералікаў.

— Што за ліха — думалі шпікі, — чаму беларусы не прыносяць пералікаў? Усім было вядома, што яны зрабілі подпісы. Чаму не прыносяць?

Мусіць паліцыянты ўсім ім пазабіралі пералікі.

А тымчасам у суд ідзе нас трох: Грыцук, Костак Саловіч і я. Але не адзін з нас не мае пераліку. Пералік нясе Марыя Васілеўская — 21-гадовая дзяўчына з Тапільца, якая ідзе ззаду за намі.

Каля суда, што 15-аць крокаў стаіць шпік, а на калідоры іх па-просту, як сабак поўна было. Ходзім мы так сабе і паглядаем непрыкметна на гадзіннікі. Потым гвалтоўна адчыняю дзверы — тут на мяне хіба з пятнаццаць шпікоў звалілася і давай шныпрыць па кішэнях, за пазухай і ўсюды дзе можна шныпрыць. А тымчасам Марыя Васілеўская непрыкметна «шмыгнула» за дзверы і падала суддзі пералік. А як-жа — зарэгістравала. Наш нумар быў ужо апошнім — 43-цім. Атрымала квіток і выходзіць. А шпікі яшчэ нас рэвідуюць. А тут суддзя як не выйдзе на калідор, як не крыкне на іх;

— Чаго вы пільнуеце? Комуністы «лісту» здалі і зарэгістравалі. Навошта вас тут паставілі? Каб сабак пільнаваць! І давай іх прабіраць ад розных... А я тымчасам думаю, як-бы тут зноў узяць квіток ад Марыі Васілеўскай. Бо шпікі могуць у яе адабраць, знішчыць і зноў тады ўсё прапала.

Ускочыў я ў суд, схапіў ад Марыі квіток, падаў Грыцуку, той Саловічу, які меў падрыхтаванае месца ў баранкавай шапцы і ціхцём уцёк на вуліцу.

— А Васілеўская? — пытаюся...

— Суддзя паказаў пальцам Васілеўскую і зараз яе павялі на Варшаўскую 65 — у дэфензіву. Зрэшты ночкаю ўсіх нас арыштавалі.

— Патрымалі трохі — працягвае далей Сямён Якаўлевіч — і пусцілі. А мы зноў далей за работу.

* * *

Доўга яшчэ так успаміналі мінулае.

— А памятаеш браток, як мы з вуліцы Сенкевіча на вахах шпікоў вынеслі ў цягнік брашуры?

— А памятаеш Сямён, як мы з Вільні ехалі і вязлі пашпарт у СССР для Прусака з Вярхлесся?

— А памятаеш Піліп, як мы з пасольскага клуба з Піўнай вуліцы ў Вільні праз акно ўцякалі, бо ўжо паліцыя дзверы ламала?

— А памятаеш, як адзін з нашых уцёк з Крынак з «пастарунку» паліцыі з кайданамі на руках і як мы яго перахоўвалі.

А памятаеш? Ёсць пра вошта ўспамінаць! Ёсць цяпер чым сапраўды ганарыцца. Якой небывалай сілы патрэба было для гэткіх спраў, — якога гарту.

І. ВЕРАС.

СТАРЫ ПІНСК

Абарона Пінска паўстанцамі 1648 г.

З мінулага беларускіх гарадоў

Пінск належыць да ліку старэйшых славянскіх гарадоў. У летапісах яго называюць таксама Пеньскам, Пінскум і Пінескум. Існуе легенда, што назва гэтая паходзіць ад латынскага слова «пінус», што азначае «сасна» і быццам-бы з гэтых месц старажытныя рымляне вывозілі доўгія і прамыя сосны для сваіх караблёў. Пінск стаіць ля ўпадзення ракі Струмень у раку Піну, на граніцы зусім нядаўна асушаных балот. Грэчаскі гісторык Герадот, які жыў у V стагоддзі да нашай эры расказвае, што тут калісьці было вялікае мора, у прыбярэжных чаротах якога вадзілася мноства баброў і выдры. Магчыма, што пінскія балоты з'явіліся астаткам гэтага мора.

Месцазнаходжанне горада выбрана вельмі ўдала. Ён знаходзіцца ў вузле рэк, якія цякуць у Балтыйскае і Чорнае моры. Іменна тут праляѓаў старажытны шлях «з вараг у грэкі». Пінск быў пабудаваны на высокім беразе ракі, за якой адкрывалася неабсяжная і непраходная прастора балот. Горад шчыльна падыходзіў да гэтага прыроднага рубяжа, што рабіў яго недаступным. Цэнтрам, пачаткам развіцця горада з'явіўся абнесены валам замак. Знаходзіўся ён паміж рынкам і ракой, непадалёк ад цяперашняга маста. У канцы XVIII стагоддзя, месца гэтае называлася «былым старасцінскім замкам» і яшчэ захоўваліся мураваныя падвалы і астаткі падземных ходаў з замка адлегласцю каля трох кіламетраў. Зараз ад замка не засталося нічога, яго тэрыторыя забудавана. У апошні час тут пры ўдзеле Акадэміі навук СССР робяцца раскопкі. Часткова раскапаны валы. Выяўлены вельмі цікавыя кафлевыя пліткі, што складаюцца ў маляўнічую мазаіку, якая нечым нагадвае мазаіку, знойдзеную і адносячуюся да пачатку XII стагоддзя «ніжняй» царквы крэмля горада Гродна.

Час заснавання Пінска дакладна не вядомы. Упершыню ў 1097 годзе яго ўпамінае летапісец Нестар. Тады Пінск уваходзіў у склад Кіеўскай Русі і замкам валодаў князь Святаполк. У X—XII стагоддзях Пінск з'яўляецца другім па значэнню ўдзельным горадам Турава-Пінскага княства, а ў канцы XII і пачатку XIII стагоддзяў самастойнай сталіцай Пінскага княства. У XII стагоддзі турава-пінскія землі пачынаюць падвяргацца набегам літоўцаў. Так, у 1160 годзе Пінскам кароткачасова авалодвае літоўскі князь Скрымунт. Каля 1320 года Пінск надоўга (на 200 год) пападае пад уладу літоўскіх князёў, што з'явілася вынікам татарскага нашэсця на Русь і феадальнай раздробленасці — падзей і з'яў, якія аслабілі рускія княствы. Татары таксама разбурылі Пінск. Помнікам знаходжання тут літоўскіх князёў з'яўляецца касцёл па вул. Леніна. Ён закладзен князём Сігізмундам Кейстутовічам у 1396 годзе і першапачаткова быў драўляным.

З 1523 года на працягу 40 год Пінскам кіравала каралева Бона. У гэты час упершыню ў гэтых краях пачалі ўпарадкоўваць водныя шляхі. Так, на поўдзень ад Пінска на працягу 6,5 км да Сцецічава быў пракапаны канал, якім карысталіся да пачатку XIX стагоддзя.

Зімой 1527 года балоты скавалі марозы, і да валаў пінскага замка падыйшлі татары. Аднак князь Канстанцін Астрожскі разграміў іх непадалёк ад горада. З 1569 года па Люблінскай уніі Пінск падпадае пад уладу Польшчы. Так працягвалася амаль да канца XVIII стагоддзя, калі ён быў уз'яднаны з Расіяй (1795 год).

На працягу свайго шматвяковага існавання Пінск забудаваўся стыхійна. Да цяперашняга часу ён захаваў старую, уласцівую сярэдневяковым гарадам, радыяльна-кальцавую планіроўку. Каля ядра — старога замка — узнік рынак; становішча Пінска забяспечыла ранняе развіццё ў ім гандлю. Вуліцы вакол замка і рынка поўколамі абягалі цэнтр; за раку яны не пераходзілі — балоцістыя правы бераг Піны зусім выключаў такую магчымасць. Гэтых поўколаў можна налічыць на старых планах Пінска да чатырох. Іх перасякалі радыяльна ідучыя ад замка і рынку вуліцы. На перакрыжаваннях узнікалі цэрквы і манастыры.

Царквы, асабліва касцёлы, былі свайго роду крэпасцямі, апорнымі пунктамі ўлады не толькі супраць чужаземных нашэсцяў, але і супраць прыгнечанага насельніцтва горада. Манастыры і касцёлы будаваліся на вякі, з вельмі тоўстымі сценамі. Іх вежы служылі вартавымі вышкамі. Шматлікія манастыры Пінска заўсёды, як і ў іншых гарадах краю, будаваліся на сродкі буйнейшых памешчыкаў, тытулаваных феадалаў. Найбольш значным манастыром Пінска, будынак якога да гэтага часу захаваўся на плошчы Леніна, быў іезуіцкі, заснаваны ў 1635 годзе буйнейшым польскім магнатам Альбрэхтам Радзівілам. Побач з ім знаходзіўся разбураны ў выніку вайны з нямецкімі фашыстамі велізарны, велічны касцёл.

Духоўнае зняволенне насельніцтва не абмяжоўвалася простай рэлігійнай прапагандай, у сценах манастыра размяшчаўся іезуіцкі калегіум (школа). З 1729 г. тут была адкрыта друкарня, якая друкавала кнігі духоўнага зместу.

Рост гандлю горада польскія феадалы таксама прабавалі падпарадкаваць сабе. У 1623 годзе ўлады дазваляюць пабудаваць ратушу. Можна меркаваць, што яна займала будынак абазначаны на плане 1800 года як «присутственные места». Яна знаходзілася паміж іезуіцкім манастыром і касцёлам і ўяўляла сабой масіўны двухпавярховы мураваны будынак з вельмі багатым франтонам, нагадваючым франтоны суседняга манастыра.

Польскія феадалы недарма клапаціліся аб умацаванні Пінска. У 1648 годзе там успыхнула паўстанне. Асноўнае насельніцтва горада і навакольных вёсак, нягледзячы на ўсе спробы прывіць яму каталіцкую веру, моцна трымалася старых традыцый і працягвала лічыць польскіх паноў прышэльцамі. Гэтым можна вытлумачыць і тое, што гараджане адкрылі вароты Пінска Небабе — палкоўніку войск Багдана Хмельніцкага. Да паўстаўшых далучыліся навакольныя сяляне. Абурэнне дасягнула такой ступені, што стварылася пагроза з боку казакоў усёй Літве. Польскі гетман Януш Радзівіл пры першай-жа вестцы аб хваляваннях выслаў да Пінска рэгулярнае войска. 7 кастрычніка яно падыйшло да валаў горада, і яго правадыр запатрабаваў поўнай капітуляцыі і выдачы важакоў. Але гараджане адхілілі гэтае патрабаванне і пастанавілі не здавацца а абараняцца да апошняга. Польскія войскі ўварваўшыся ў горад, сустрэлі адчаянае супраціўленне. Ім прышлося штурмаваць літаральна кожны дом. К поўдню 9 кастрычніка ўпартасць паўстаўшых была зламана і пачалася пагалоўная рэзня, якая працягвалася на працягу сутак. Нямногія з выратаваўшыхся ад яе прабавалі пераплыць раку, але танулі ў ёй. Усяго было знішчана 14 тысяч жыхароў. Горад палыхаў. У агні загінула пяць тысяч дамоў, шэсць цэркваў і чатыры манастыры. Неймаверны грабеж салдат завяршыў разгром Пінска.

З вялікай цяжкасцю аправіўся горад ад разгрому, учыненага польскімі войскамі. К канцу XVII стагоддзя пачынаецца ўзвышэнне мястэчка Каралін. Гэтая назва паходзіць ад імя яго заснавальніка, маршала Яна Кароля Дольскага, які ў 1695 годзе пабудаваў тут манастыр з драўляным касцёлам, прысвечаным «святому» Каролю Баромеушу. У 1770 годзе касцёл збудаван з камення. Ён уцалеў да гэтага часу і стаіць на вуліцы Кірава.

З 1701 года гетман Міхаіл Вішнявецкі, староста г. Пінска, пачынае будаўніцтва велізарнага палаца, нагадваючага архітэктурай бліскучыя палацы Францыі. Будынак абносіцца бастыёнамі з падземнымі ходамі. Непадалёк разбіваецца велізарны сад. Зараз ад замка засталася толькі невялікая бесформенная груда цэглы ў двары аднаго з дамоў па вул. Астроўскага.

Да канца XVIII стагоддзя асабліва прыкметным становішча занепад, які перажывалі ў гэты перыяд усе польскія гарады. Склаўшыяся гістарычныя ўмовы, феадальная сістэма кіравання прывялі Польшчу, як дзяржаву, да гібелі. Насельніцтва горада скарачаецца ў параўнанні з XVII стагоддзем. У асноўным будуюцца толькі манастыры і касцёлы — аплоты польскіх магнатаў. Перадавыя, дзяржаўныя дзеячы Польшчы пачынаюць разумець, што з тупіка краіны могуць вывезці толькі карэнныя эканамічныя пераўтварэнні. Яны прабуюць ажывіць гандаль і прамысловасць у краіне. Адным з іх быў пінчанін Матэуш Бутрымовіч, пінскі падстараста, пасол сейма, саратнік гетмана Міхаіла Агінскага. З 1778 года ён удзельнічае ў пракладцы дарог, што злучаюць Пінск з Валынню, будуе плаціны і каналы.

Днепрабугскі канал пачаў узводзіцца ў 1775 годзе. Яго першапачатковая даўжыня была каля 10 км, ён злучаў раку Піну з ракой Влокай, прытокам Мухаўца. Праходны ён быў толькі ў час паводкі.

Рускаму ўладу дастаўся далёка не той Пінск, якім ён быў у часы гандлёвага росквіту XVII стагоддзя. У Цэнтральным Дзяржаўным ваенна-гістарычным архіве Масквы захаваліся даныя аб Пінску 1800 года. У ім тады было ўсяго толькі 333 двары, жыхароў каля 3,5 тысяч, заводы і фабрыкі адсутнічалі.

Гораду прадстаяў новы ўздым, і ён учыніў яго, што відаць хоць-бы з таго, што праз 100 год у ім налічвалася ўжо 28 тысяч жыхароў.

Сапраўднае адраджэнне Пінск перажывае ў гады аднаўлення і будаўніцтва пасля Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза.

Е. КВІТНІЦКАЯ
навуковы супрацоўнік Акадэміі архітэктуры і будаўніцтва СССР.

Весткі з БССР

МІНСКІЯ БІЛЬЯРДЫ

Бадай мала хто з аматараў гульні ў більярд ведае, што велізарныя, прыгожа аддзеланыя пад дуб або арэх більярдныя сталы і кіі да іх вырабляюцца ў Мінску.

Більярдная фабрыка «Дынамо» — адзіная ў СССР, якая выпрабляе вялікія клубныя більярды размерам 3,5x1,75 метра. Прадпрыемства выпусціла ў 1956 г. 185 такіх сталоў. Іх можна ўбачыць не толькі ў клубных установах, санаторыях і дамах адпачынку Савецкага Саюза. Мінскія більярды знаходзяць попыт і за мяжой. Дзесяткі більярдаў пасланы ў Кітай, Польшчу і іншыя краіны народнай дэмакратыі.

Акрамя вялікіх більярдаў, фабрыка выпусціла ў 1956 г. 177 сярэдніх, каля 1.100 малых 2.768 настольных і 143 сталы для настольнага тэніса, якія карыстаюцца шырокім попытам.

Выраб більярдных сталоў — складаная, клапатлівая справа. Пачынаючы ад раскройнага аддзялення і сушылкі, амаль кожны кавалак драўніны апрацоўваецца на фугавальным, стругальным, цыркулярным, тарцавальным і шліфавальным станках. Затым ён фаняруецца, аддзелваецца пад патрэбны колер і паступае на зборку, прычым многія дэталі клеяцца. Замест мармуру і графіту для пліт ужываецца спецыяльны матэрыял — лігнафоль, які склейваецца з 75 кавалкаў драўляных шпон.

Для сельскага гледача

Артысты Брэсцкага тэатра часта выязджаюць у вёску. Толькі ў снежні яны паставілі спектаклі ў Камянцы, Маларыце, Высокім і іншых раёнах вобласці. За год тэатр паказаў працаўнікам вёскі 70 спектакляў. На іх прысутнічала звыш чатырнаццаці тысяч калгаснікаў і механізатараў.

Працоўная перамога

Прамысловасць горада Гродна датэрмінова выканала план першага года шостай пяцігодкі па выпуску валавой прадукцыі. Калектывы заводаў, фабрык і прамысловых арцелей горада з пачатку года адгрузілі спажыўцу амаль на 10 працэнтаў больш тавараў шырокага ўжытку і будаўнічых матэрыялаў, чым за такі-ж час у 1955 годзе, асвоілі выпуск 30 новых відаў вырабаў.

Значная работа праведзена па асваенню новай тэхнікі і мадэрнізацыі абсталявання. На тонкасуконным камбінаце, мэблевай, абутковай і швейнай фабрыках, заводзе бытавых прыбораў і іншых прадпрыемствах устаноўлена больш ста розных механізмаў. На тытунёвай фабрыцы пераабсталяваны ўсе папяросанабіўныя машыны, на шклозаводзе рэканструяваны шкловарачныя печы. Значных поспехаў у барацьбе за тэхнічны прагрэс дабіліся таксама рабочыя аўтарамонтных майстэрань гарадскога малочнага завода, скурзавода.

Да канца года калектывы прамысловых прадпрыемстваў Гродна дадуць звыш плана на 20 мільёнаў рублёў розных вырабаў.

БЕЛАЯ ПЛЯМА

Мінула больш поўгода як існуе ў Саколцы Павятовы Аддзел БГ-КТ. На працягу гэтага часу адбылося некалькі пасяджэнняў Праўлення Аддзела, на якіх даволі шмат гаварылася аб беларускіх справах на Сакольшчыне. Пратаколы пасяджэнняў акуратна перапісаны на машынцы (праўда, не ўсе), спакойна жаўцеюць у папцы, на якой красуецца доўгая, на двух мовах пячатка Аддзела.

У канцы жніўня быў апрацаваны (а як-жа) план дзейнасці Праўлення Аддзела ў перыяд ад 1—IX да 31 — XII — 1956 г. У гэтым плане (менавіта, у плане) гаворыцца аб вярбоўцы ў члены Беларускага таварыства ў такіх і такіх мясцовасцях; аб арганізацыі дакладаў (паданы назвы мясцовасцей); гаворыцца аб арганізацыі хораў у Сукавічах і Крынках, і г. д.

Не буду тут многа расцягвацца над усімі гэтымі папернымі планамі, пастановамі і намерамі. Пачну канкрэтна... яно так — але ад чаго?! Вось у тым і ўся бяда, — няма што пісаць аб дзейнасці Аддзела. Існуе ён толькі ў шуфлядках Галоўнага Праўлення.

* * *

На I Пленуме Галоўнага Праўлення Беларускага грамадска - культурнага таварыства пастаноўлена ўнесці ў статут папраўку, згодна з якой, у вёсках, прадпрыемствах і школах можна арганізоўваць Гурткі Беларуска грамадска-культурнага таварыства. Гэта вельмі важна. Але на жаль не ўсе яшчэ члены Праўлення Павятовага Аддзела БГ-КТ у Саколцы ведаюць, што адбылося такое Пленум!... не ўспамінаючы ўжо аб ажыццяўлянні яго пастаноў.

Вось тут і можна распачаць дзейнасць. У кожнай аколіцы заўсёды знойдзецца некалькі болей свядомых людзей сярод гаспадароў і моладзі. То ў адной мясцовасці, то ў другой можна ўтварыць такі Гурток. Няхай ён быў-бы невялікім — па 6—10 чалавек, але ўжо Гурток.!

У Сакольскім і Дамброўскім паветах налічваецца каля дваццаці школ, у якіх выкладаецца беларуская мова як прадмет. Чаму-б у гэтых школах не ўтварыць гурткі?... чаму-б не прыцягнуць да арганізоўвання гурткоў беларускіх настаўнікаў?

Другі спосаб дзейнасці — гэта хоры. Моладзь ёсць — ахвотная, энергічная. Яна хоча павесяліцца, бавіцца — хоча вырвацца з нуднай аднастайнасці жыцця.

Мне здаецца, што трэба менавіта распачаць ад арганізоўвання гурткоў мастацкай самадзейнасці. На канцэрт такога аднаго ці другога хору напэўна зыходзілася-б шмат людзей, напэўна знайшліся-б ахвотныя людзі паглядзець пастаноўку беларускай п'есы у выкананні напрыклад, вучняў і старэйшай вясковай моладзі. Людзі не стараліся-б дашукоўвацца ў гэтым «якойсьці палітыкі», а беларускае слова здабыло-б права грамадства. Беларускую песню і драму ахвотна слухалі-б усе: і каталікі, і праваслаўныя (адны і другія на гэтай-жа мове гавораць). Зразумелі-б, што беларуская мова — гэта не нейкая «простая», «мужыцкая» мова, на якой толькі размаўляецца ў коле блізкіх, у сям'і.

У памяці людзей заставіў вельмі глыбокі след лёс даваеннага беларускага руху, які быў бязлітасна здушаны санацыйнымі сатрапамі. Людзі жыва памятаюць правакацыйную дзейнасць беларускіх нацыяналістаў у час фашыстоўскай акупацыі. Усё гэта катастрафальна падрэзала крыллі беларускаму нацыянальнаму руху. У гэтых аколіцах са словам «беларус» заўсёды звязана паняцце: бяда, няшчасце, шаленец. Такім людзям заўсёды кажуць: «Дурань. Пабачыш — жыццё цябе яшчэ адвучыць ад гэтай выдумкі».

Вось таму і трэба перш распачаць з мастацка-артыстычнай дзейнасці! Толькі з гэтага можна будзе ўзяць добры старт на ажыццяўлянне мэт таварыства: на арганізоўванне беларускіх школ, клубаў, шырокай сеткі мастацкіх гурткоў і г. д.

Улічваючы ўсе гэтыя факты і дзеля наладжання пэўнай дзейнасці, Праўленню Павятовага Аддзела БГ-КТ у Саколцы неабходна прызначыць адзін штат! Патрэбен, энергічны, разумны, разважны чалавек, які мог-бы прысвяціць сябе выключна гэтай справе.

Толькі тады можна намагацца ліквідаваць гэту «белую пляму», якую прадстаўляе сабой, цяпер Сакольшчына і Дамброўшчына.

І яшчэ мая адна парада - просьба: у ніякім выпадку нельга дапусціць, каб у кіраўніцтва Праўленняў Аддзелаў уваходзілі людзі, якія па-просту «завалены» сваёй прафесіянальнай працай, якія не маюць часу кіраваць дзейнасцю Праўленняў Аддзелаў БГ-КТ!

С. ЯНОВІЧ

Дзве вёскі — два нарысы

Дарожкі, у Беластоцкім павеце, — гэта даволі тыповая, можна сказаць, сярэдняй велічыні вёска. Частка гаспадароў гэтай вёскі належыць да сельгаскааператыва, а частка працуе на «сваім».

Усюды людзі гавораць, што кааператывы развязваюцца, але ў Дарожках гэтага я не бачыў. Члены кааператыва працуюць там не горш, як дагэтуль. Яны поўнасцю задаволены дарогай, якую сабе выбралі — гэта дарога да соцыялістычнай вёскі. Пастараюся ў некалькі сказах падлічыць усё тое, што дала новая дарога.

Вось яно: Усю вёску радыёфікавана, электрыфікавана, палепшылася жыццё членаў кааператыва. Сведчаць аб гэтым гутаркі праведзеныя з імі.

— Праз чатыры гады многа чаго добрага мы нажылі. Купілі новую мэблю, радыё, адзенне, веласіпед, швейную. машыну. Думаем цяпер каб пабудаваць новы дом. Маем удоваль пшаніцы, жыта, бульбы і іншых прадуктаў — кажа Ірына Вішнеўская і хваліцца яшчэ 9-ці свіньмі, 2 каровамі, якія мае ў сваім хляве.

— Значыць кааператыўнае жыццё падабаецца вам і вы не думаеце аб перамене? — пытаю.

Вішнеўская чыста пабеларуску, так ад душы адказвае, што жыццё мае зусім добрае і ўсім жадае так жыць як яна жыве.

— Баімся толькі, — дабавіла праз хвіліну, — што нам адбяруць нашую зямлю. — Тады і кааператыў разваліцца.

— Як гэта — пытаю, — хто вам можа адабраць зямлю?

— Страшаць нас гаспадары з вёскі, якія не прыступілі да сельгаскааператыва. — Кажуць, што вясною будуць араць сваю старую зямлю, якая належала да іх перад выменай.

Такія словы я чуў ад іншых кааператыўшчыкаў. Аднак нягледзячы на тое яны закончвалі асеннія працы ў сельгаскааператыве. Добры быў мінулы год у Дарожках. Малады кааператыўшчык Аляксандр Трафімчук хваліцца ўраджаем, хваліцца супольным багаццем кааператыва. І ёсць чым хваліцца. Вось што кааператыўшчыкі атрымаюць у бягучым годзе за адзін працадзень: 2 кг жыта, 1,5 кг пшаніцы, 1 кг аўса, 0,5 кг ячменю, 10 кг бульбы, 200 гр. гароху.

А вось маёнтак кааператыва: новапабудаваны хлеў і абора, млын, грузавік, (хочуць купіць трактар), 4 гектары саду, кааператыў мае камплект гаспадарчых машын. Усё тое, што я бачыў пераконвае мяне ў тым, што дбайна і дакладна працуюць кааператыўшчыкі. Дзеля свайго дабра! Не толькі ёсць чым хваліцца, ёсць і чаго пазайздросціць. Дастатак і добрабыт у Дарожках коле ў вочы і некаторым аднаасобнікам. Мо' і таму паявіліся розныя паклёпы аб незгодзе ў вёсцы.

А шкада, што іменна ў гэтай чыстабеларускай мясцовасці, сярод народа, які толькі ўсяго нацярпеўся — шырыцца нязгода.

Што-ж Вы думаеце добрыя гаспадары, што Вам дасць сварка? Ці ж яна Вам паправіць жыццё? Хочаце разваліць тое, што сваімі рукамі пабудавалі?

Што-ж вы скарыстаеце з таго, што новыя будынкі (якія зараз цешаць вочы) паразвальваюцца, кааператыўная жывёла падохне, а ўсё іншае згіне?

Вы кажаце, што сяляне былі прыгнечанымі, што толькі кааператыўшчыкі мелі магчымасць жыць. Так і было.

Не магу толькі згадзіцца з тым, што сённяшнім членам кааператыва лёгка было пакінуць свае гаспадаркі, што так ахвотна пайшлі яны да супольнай працы. Часта было так, што кааператывы вырасталі на слязах народа, а калі ўжо выраслі, калі сталі карыснымі для людзей, калі людзі прывыклі да іх і добра ім у кааператыве — то трэба іх развальваць?

Думаю, што мы — беларусы той дарогай не пойдзем. Каму падабаецца кааператыў — хай у ім будзе, а хто хоча гаспадарыць, як кажуць, на сваім — няхай гаспадарыць. У згодзе ўсё добра пойдзе.

Звяртаюся да вас суседзі: — Кіньце сваркі, працуйце, бо самі сабе мусіце на хлеб запрацаваць, бо ніхто апрача Вас самых не дасць Вам яго.

Што дае нязгода — можам пераканацца на прыкладзе суседняй вёскі Чарэўкі. Там таксама быў кааператыў. Мала сказаць, што быў.

Трэба сказаць, што быў гэта адзін з лепшых і багатых кааператываў у ваяводстве. А што там нязгода і сварка нарабілі? Аж цяжка паверыць. Вось у двух мураваных хлявах павыбіваны вокны. Бедная жывёла дрыжыць ад холаду і голаду. Хто-небудзь злітуецца і час-ад-часу ўкіне крыху бульбы. Свінні стаяць у гною, ніхто не падумае, каб хоць жменьку саломы ўкінуць., аж-но жаль глядзець.

Каровы не доены і не поены, а коней зусім няма, толькі адзін і то да таго хворы, што хвіліны яго жыцця можна палічыць.

Дзверы гумна насцеж раскрыты. Самое гумно заваленае незмалочаным збожжам. Пшаніца памешана з жытам. Навакол гумна навалены скірты гароху і пшаніцы — усё гніе. Тут збягаюцца дзесяткі свіней з усёй вёскі і пастаянна таўкуцца ў збажыне.

Людзі — вясковыя людзі, мо' добрыя гаспадары, мо' добрыя патрыёты, якія некалькі гадоў таму баранілі вёску перад бандамі, сягонння бадзяюцца па вёсцы як злыя цені і глядзяць брат на брата як ваўкі, баяцца адзін другога.

Ці-ж гэта ўсё можа паправіць жыццё — напэўна не. Устыдайцеся гаспадары. Такімі паступкамі вы нічога не зробіце, людзі будуць глядзець на вас як на марнатраўцаў. Апамятайцеся пакуль яшчэ пара, пакуль мільёны грошы яшчэ не пайшлі ў балота, пакуль жывёліна яшчэ не падохла.

І ў Дарожках і ў Чарэўках людзі хочуць гаспадарыць супольна і на сваім.

Наша рада — не перашкаджайце сабе, тады ў нашых вёсках будзе дастатак, багацце і шчасце.

Қ. Б.

Аб школе ў Леўкове

16.IX.1956 г. агульнабацькаўскі сход у пачатковай школе ў Старым Леўкове пастанавіў прасіць Міністэрства асветы аб змене беларускай мовы навучання на польскую мову, а беларускую ўвесці як прадмет.

Галоўная матывіроўка: дзеці маюць труднасці з авалоданнем польскай мовы, што некарысна адаб'ецца на далейшай іх вучобе ў сярэдніх і тэхнічных школах (труднасці з авалоданнем тэхнічных тэрмінаў).

Нядаўна былі мы ў Старым Леўкове. Сабралася каля 60 бацькоў. З тых, што падпісвалі пісьмо ў Міністэрства прышло толькі 2. І толькі адзін з іх, старшыня бацькаўскага камітэта Міхаіл Саевіч вельмі востра выступаў за тым каб беларуская мова з'яўлялася ў школе толькі як прадмет.

Характэрным на гэтым сходзе, было выступленне паляка, Адольфа Кучко, які сказаў:

—Я вельмі здзіўляюся, што некаторыя беларусы не дацэньваюць свае роднай мовы і культуры. Я сам з'яўляюся па нацыянальнасці паляк і ў хаце гутару па-польску, аднак мяне цікавіць мова і культура беларускага народа, з якім сумесна пражываю.

Таму мая дачка вучыцца ў 7 класе беларускай школы. І я не бачу, каб яна напатыкала на цяжкасці ў прысваенні як польскай, так і беларускай моваў і належыць да выдатнейшых вучанікоў нашай школы. І дзеля таго я стаю за тым каб у нашай школе было так, як дагэтуль.

Сапраўды прыходзіцца дзівавацца нясведамасці такіх бацькоў — беларусаў, якія падпісваюць пісьмо аб ліквідацыі беларускай школы.

У Беластоку павінен паўстаць аддзел Інстытута Мастацтва

Беласточчына вельмі багата народным фальклорам. Багацце гэта з'яўляецца у песнях, танцах, казках, строях, вясковай архітэктуры, хатняй творчасці і людовых вырабах. Гэтыя традыцыі вырашалі векамі. У іх бачым любоў народа да прыгожасці сваёй зямлі.

Тут развілася народная культура «Курпёў», маем арыгінальнасць «Сувальшчызны» і «Падляся», «Мазураў». Немалай і наша народная Беларуская культура, а таксама літоўская.

Здаецца, што скарбы народнай культуры павінны цешыцца апекай. Факты праціварэчаць таму. У паваенных гадах вельмі мала зроблена ў гэтай галіне. У Міністэрстве культуры лічаць напэўна што Беласточчына знаходзіцца не 200 км ад Варшавы, а якіх 2.000 км. У іншых ваяводствах існуюць ужо гадамі аддзелы «Дзяржаўнага Інстытута Мастацтва». Займаюцца яны допытам народнай творчасці, сабіраюць песні і мелодыі. Падгатаўляюць выдавецтва аб народнай творчасці. Такога інстытута ў Беластоку няма. Якую шкоду гэта прыносіць не будзем пераконваць.

Час каб Міністэрства культуры занялося наладжаннем такога заняцбання. У Беластоку павінен паўстаць аддзел інстытута і то чым хутчэй.

Қ. Б.

Беларуская песня і танец у Крынках і Саколцы

13 студзеня г. г. Беларускі Народны мастацкі калектыў з Беластоку дасць тры канцэрты: адзін у Крынках і два ў Саколцы.

У праграме: беларускія, польскія, украінскія і рускія песні і танцы, дуэты і салісты. (вл)

ЗЫГМУНТ БУРЧАК-АБРАМОВІЧ

КУШЛЯНСКІ ЖНІВЕНЬ

Багушэвічэўскія Кушляны — гэта невялічкі фальварак без ніякага нахілу да «панскасці».

«Старый Францішак», як яго называла за маёй маткай большасць блізкіх — польская частка сям'і, хадзіў па балкону і ахвотна гутарыў з кожным, хто ўваходзіў у кушлянскую браму, каля надта прыгожага крыжа.

Першы раз я прайшоў цераз гэтую браму, калі мне было чатыры, мо' пяць гадоў — і зразумела што ўсё гэта цяпер далёкае і заснаванае туманамі даўнасці — быццам сон.

Трэба сказаць, што песняра наагул лічылі за чалавека больш маўклівага, маўклівага не «па адвакацку» (ведаем, што Багушэвіч быў адвакатам пры Віленскім Акруговым судзе).

Бацькі мае праводзілі зіму ў Маскве, а летам заўсёды бывалі на Беларусі, якую мой бацька лічыў сваёй бацькаўшчынай — і ўсё тое, што я цяпер апісваю было гэта ў 1898—1899 г.

Мне было 5—6 год і я «дзіця вялікага горада» — Масквы першы раз убачыў сапраўдную вёску. Гэта былі Кушляны.

Задзіўляла мяне ўсё, а можа найбольш сам гаспадар. Я прыкмеціў, што ён гаворыць з маім бацькам не па-польску і не па-руску, а неяк, не зусім зразумелай мовай.

Я «з дому» ведаў польскую мову і падрыхтоўваўся да рускай гімназіі — вучыўся ўсялякіх «ятей» і «твёрдых знакаў».

Як я цяпер успамінаю — для людзей не ведаючых у чым справа дзіўна выглядала гутарка апранутага ў доктарскі ваенны мундзір чалавека з вядомым віленскім «прысяжным поверанным» (так называлі адвакатаў) — гутарка «па просту».

Можна толькі шкадаваць — што пяцігадовы хлопчык — не мог ведаць; беларускі пясняр чытаў свае творы — я быў толькі бязвольным сведкай часткі творчага працэсу.

Аднойчы мы ўсе пайшлі ў поле, адкуль вазілі сена і Багушэвіч падсадзіў мяне на высачэнны воз кажучы: «вось на гэтым паедзеш дадому!»

Я надта ўцешыўся, учапіўся за шнур — і мяне павязлі.

Усё было-бы ў парадку, калі-б Кушлянскі «грунт» быў гладкі. Праз усё жыццё я не бачыў такога ліку каменняў у адным месцы — як там.

І вось у пэўным момансе я лячу з гэтага возу і падаю на велізарны камень.

Трэба было бачыць, як злякаўся Багушэвіч, як схапіў мяне на рукі і сам панёс мяне дадому.

У памяці асталіся — воблік песняра, яго глыбокі голас і добрыя вочы...

Некалькі разоў пісаў да маіх бацькоў пытаючыхся ці не было якіх дрэнных рэзультатаў маёй паездкі з сенам.

Яшчэ раз убачыў Багушэвіча ў маіх дзедаў у Вільні, нажаль гэта было толькі кароткае спатканне — калі я варочаўся дадому — пясняр ужо развітаўся.

Частка сям'і Багушэвіча жыве цяпер у Польшчы.

Аб маім «Кушлянскім сене» я шмат пазней расказаў беларускаму песняру Цішцы Гартнаму — а ён падумаў ды адказаў: «ведаеце што гэткія рэчы трэба глыбока хаваць у памяці, бо наогул мы мала, што ведаем аб нашых дзеячах. Будзе, прыйдзе час, калі будзем збіраць нават самыя няважныя факты».

Я паслухаў Гартнага — і ўспомніў цяпер.

Успаміны старога дзеяча „Грамады"

У 44 нумары святочнага дадатка «Газеты Беластоцкай» — «Свет і людзі» тав. Матэйчык у сваім артыкуле ўспамінае аб закрываўленай кашулі, якую на довад прадставілі паслы камуністычнай фракцыі віцэ-прэм'ераві Бартэлёві.

Аб гэтым факце пастараюся расказаць трохі шырэй.

Было гэта 5 снежня 1926 года пасля крывавай расправы з удзельнікамі З'езду ў Старым Беразове. Тав. Рыгор Волчык, калі ўдалося яму выйсці без шкоды з гэтага разгрому з задавальненнем падкруціў свае, ад вуха да вуха, вусы. Здавалася яму, што найгоршае меў ужо за сабой. Без ніякіх перашкод дабраўся да Гайнаўкі і спакойна, як штодзень, Ліповай вуліцай падыходзіў да свайго дома. Да самага вечара ўсё адбывалася нармальна. Толькі ноч замест спакою ўнесла ладому Волчыка знішчэнне, слёзы і раны. Фашысцка - балахоўская «баюўка» хутка і латва абышлася з дзвярыма і вокнамі.

Пасля нядоўгага часу сярод паперавальваных сталоў, сярод шкла і пабітай пасуды ляжала закрываўленае цела Рыгара Волчыка. Але здароўе селяніна ёсць моцнае, яно перамагло і смерць.

Па нейкім часе адведаць Волчыка прышлі паслы Пётр Метла і Павал Валошын. Развітваючыся яны папрасілі закрываўленую кашулю. Волчыка вельмі здзівіла такая просьба, але яе не адмовіў.

Прашло некалькі дзён і вось беларуская прэса падала да ведама, што па пасольскай інтэрпеляцыі ў Сейме, паслы левіцы кінулі закрываўленую кашулю Рыгара Волчыка на сторану правіцы.

Гэтая кашуля затачыўшы ў паветры поўкруг упала на лысіну эндэка, які з агідай адкінуў яе назад і пачаў хустачкай выціраць свой блішчачы ад поту лоб.

ФЕДАР ГЕРМАНЮК

З конкурсу збіральнікаў народнай творчасці

ЛЕГЕНДА

У адной вёсцы жыў Іван і яго жонка Матрона. Жылі яны не багата і не бедна. Мелі адзінага сына Івана. Матрона была вельмі скупая і жадная. Калі сын Іван вырас, яго ўзялі ў салдаты.

Пасля службы ён вярнуўся дадому. У канцы вёскі, дзе жылі яго бацькі была карчма, дзе гаспадар яўрэй гандляваў гарэлкай.

Варочаючыся дадому зайшоў Іван у гэтую карчму. Там трошкі падпіў і ідучы дамоў захацеў пасмяяцца над бацькамі, не прызнацца, што ён іх сын.

Зайшоўшы вечарам дахаты папрасіў ён каб яны прынялі яго пераначаваць. Матрона не згаджалася, а ён гаворыць:

— Мне нічога вашага не трэба. Я маю многа грошай, а можа і ў вас ёсць сын на вайсковай службе, а калі яму так здарыцца ў дарозе пераначаваць і яго не прымуць. Яму тады будзе вельмі непрыемна.

Як толькі салдат успомніў пра грошы, Матрона адразу згадзілася яго прыняць і хутчэй падрыхтавала яму пасцелю і палажыла яго спаць.

Іван трохі выпіўшы і змучаны хутка заснуў а Матрона гаворыць да свайго мужыка:

— Давай яго заб'ем і забярэм грошы. То-ж яны нам прыдадуцца. Прыдзе наш сын — Ваня са службы і яму за гэтыя грошы што-небудзь купім.

Мужык гаворыць: — Не магу гэтага зрабіць, сумленне не пазваляе забіць невіннага чалавека.

А Матрона яму радзіць каб ён пайшоў у карчму і напіўся гарэлкі.

— Як будзеш п'яны, тады ўсё зробіш.

Іван — бацька так і зрабіў. Зайшоў у карчму, а яўрэй на парозе яго вітае і паздраўляе з прыбыццём сына са службы.

Пачуўшы гэта Іван хутчэй пабег дадому спаткаць сына, а Матрона ў гэты час, калі Іван хадзіў у карчму, узяла нож і зарэзала сына Івана. Прыбег бацька Іван дахаты, а Матрона яму гаворыць:

— Я ўжо зрабіла ўсё, давай будзем грошы шукаць.

Тады Іван ёй гаворыць, што гэта іх сын Ваня і ў гэтую хвіліну дастаў разрыў сэрца і паў трупам. Таксама яго жонка — Матрона памерла.

І так у адной хаце аказалася тры трупы.

КІРЫЛА САМОЙЛЮК
Падрэчаны

Пераклады твораў беларускіх пісьменнікаў

Многія творы беларускіх пісьменнікаў карыстаюцца шырокай папулярнасцю далёка за межамі нашай рэспублікі. Творы Я. Купалы, Я. Коласа, К. Крапівы, А. Куляшова, М. Танка, П. Броўкі, Я. Брыля, М. Лынькова, Я. Маўра, З. Бядулі, К. Чорнага і многіх іншых неаднаразова выдаваліся ў перакладзе на рускую, украінскую, літоўскую, латышскую, грузінскую і іншыя мовы народаў СССР.

Некаторыя творы беларускіх майстроў слова перакладзены на замежныя мовы. Выбраныя творы Я. Купалы і Я. Коласа перакладзены і друкаваліся на польскай, румынскай і балгарскай мовах. Кніга Я. Брыля «У Забалоцці днее» перакладзена на польскую, венгерскую, чэшскую, іспанскую, англійскую і іншыя мовы.

БАЛЕСЛАУ МАНКЕВІЧ.

Гутаркі аб мове

Гутарка 9

НАЗОУНІКІ, ЯКІЯ АБАЗНАЧАЮЦЬ АДУШАУЛЁНЫЯ І НЕАДУШАУЛЁНЫЯ ПРАДМЕТЫ

Апрача адрознівання назоўнікаў па родах, ліках і па тым, ці яны з'яўляюцца ўласнымі ці агульнымі, мы адрозніваем іх яшчэ і па тым, ці яны абазначаюць адушаўлёныя ці неадушаўлёныя прадметы.

Назвы людзей, звяроў, птушак і іншых жывых істот адносяцца да назоўнікаў, якія абазначаюць адушаўлёныя прадметы, напрыклад: *касец, жняя, лось, сава, камар.*

Гэтыя назоўнікі адказваюць на пытанне *хто?*

Усе астатнія назоўнікі абазначаюць неадушаўлёныя прадметы, напрыклад: *школа, ніва, пшаніца, сані.* Яны адказваюць на пытанне *што?*

З штодзённай практыкі мы ведаем, што назвы прадметаў маюць розныя формы. Возьмем назоўнік *хлеб. Ёсць хлеб, няма хлеба, гаварылі аб хлебе, сустракалі хлебам - соллю.* У прыведзеных прыкладах у слове хлеб паяўляюцца розныя канчаткі: *-а, -е, -ам.*

Такая змена назоўнікаў называецца *скланеннем,* а канчаткі назоўнікаў называюцца *склонавымі канчаткамі.*

У беларускай мове ёсць шэсць склонаў. Кожны склон адказвае на пэўнае пытанне. Вось назвы склонаў і пытанні, на якія яны адказваюць:

1. Назоўны адказвае на пытанне *хто?* або *што?*
2. Родны адказвае на пытанне *каго?* або *чаго?*
3. Давальны адказвае на пытанне *каму?* або *чаму?*
4. Вінавальны адказвае на пытанне *каго?* або *што?*
5. Творны адказвае на пытанне *кім?* або *чым?*
6. Месны адказвае на пытанне *аб кім?* або *аб чым?*

Назоўны склон называецца прамым, а ўсе астатнія — ускоснымі.

Акрамя шасці склонаў, у беларускай мове сустракаюцца формыклічнага склону: *чалавеча, браце, сынку, воўча.*

Назоўны склон ужываецца без прыназоўнікаў. Месны склон, наадварот, заўсёды ўжываецца з прыназоўнікамі: *Гаварылі аб ураджаі. Стаялі на мяжы.*

Астатнія склоны ўжываюцца з прыназоўнікамі і без прыназоўнікаў: *Стаялі каля лесу* (родны склон). *Не было блізка лесу* (родны склон).

НЕСКЛАНЯЛЬНЫЯ НАЗОУНІКІ.

Некаторыя назоўнікі пры скланенні не змяняюцца.

Да такіх назоўнікаў адносяцца:

а) назоўнікі іншамоўнага паходжання, якія канчаюцца галосным гукам: *радыё, паліто, кіно; кенгуру, шымпанзе; Чыкаго, Тбілісі.*

б) прозвішчы жанчын з канчаткам на зычны або на *о: Барысевіч, Лабанок, Будзько.*

АСНОВЫ НАЗОУНІКАУ.

Канчаткі назоўнікаў у розных склонах розныя. Яны залежаць не толькі ад склону, але і ад характару асновы.

Паводле асноў назоўнікі дзеляцца на пяць груп:

1) з асновай на цвёрды зычны: *зруб, сяло, звяно, вада, калода;*

2) з асновай на зацвярдзелы зычны: *брыгадзір, шалаш, мора, груша, печ, дождж;*

3) з асновай на мяккі зычны: *вучань, поле, змаганне, песня, соль;*

4) з асновай на *й: гай, май, жняя* (тут канцовая я — йа), *надвор'е* (тут е — йе);

5) з асновай на *г, к, х: нарог, нага, рука, гук, вуха, муха.*

ПРАКТЫКАВАННЕ.

Перапішыце верш Янкі Купалы: «А хто там ідзе» (напісаны ў 1907 годзе), падкрэсліце назоўнікі, і, дапамагаючы сабе пытаннямі, вызначце іх склон:

А хто там ідзе, а хто там ідзе
У агромністай такой грамадзе?
— Беларусы.

А што яны нясуць на худых плячах,
На руках у крыві, на нагах у лапцях?
— Сваю крыўду.

А куды-ж нясуць гэту крыўду ўсю,
А куды-ж нясуць на паказ сваю?
— На свет цэлы.

А хто гэта іх, не адзін мільён,
Крыўду несць навучыў, разбудзіў іх сон?
— Бяда, гора.

А чаго-ж, чаго захацелася ім,
Пагарджаным век, ім, сляпым, глухім?
— Людзьмі звацца.

УЛ. ШЭШКО

Першыя спробы выкарыстання беларускага фальклору ў польскай паэзіі

На пачатку XIX ст., калі польская літаратура ўваходзіць у новы перыяд свайго развіцця, калі ў новым літаратурным напрамку, званым рамантызмам, зазначаецца між іншым зварот да вуснай народнай творчасці, не прыпадкова звяртае на сябе ўвагу беларускі фальклор.

Гісторыя беларускага народа не спрыяла развіццю мастацкай літаратуры, мовы, культуры. Літаратура магла захавацца, існаваць і развівацца толькі ў форме вуснай народнай творчасці. Беларускі народ праз доўгі час не мог нармальна тварыць сваю літаратуру. Усё скамплікаванае жыццё і барацьба беларускага народа, адлюстроўвалася ў яго народнай творчасці. Вось чаму беларускі фальклор з'яўляецца самай цэннай і багатай нацыянальнай скарбніцай, з якой вырасла вялікая беларуская рэалістычная літаратура, з якой пачалі карыстаць ужо ў пачатку XIX ст. польскія паэты — філяматы, такія як: — Тамаш Зан, Ян Чэчот, Анупры Петрашкевіч і іншыя.

Трэба зазначыць, што перад тым, як беларускі фальклор пачаў быць выкарыстоўваны ў творчасці паэтаў, трэба было яго перадусім сабраць. I так напрыклад у 1817 годзе «Dziennik Wileński» выдрукаваў артыкул Марыі Чарноўскай пад назвай: «Zabytki mitologii słowiańskiej w zwyczajach wiejskiego ludu na Białej Rusi dochowane», у якім падае весткі аб абрадах і народных звычаях аднаго з паветаў Магілёўшчыны. Апісвае свята Купалы, свята дзядоў, званых «радаўніцай», свята русалак, якое адбываецца на другі дзень Зялёных Святкаў. Гэты артыкул меў вялікі ўплыў на далейшае развіццё зацікаўлення беларускім фальклорам. Пасля яго паяўляецца шмат іншых артыкулаў. З кожным годам расло зацікаўленне этнографаў, зварочваючых увагу на навуковае значэнне фальклору, які меў перадусім паглыбіць веды аб пачатках слаўянскіх падзеяў. Усе яны не гаварылі тады яшчэ аб выкарыстанні народнай творчасці ў літаратуры, аднак стварылі аснову для пазнейшага яе выкарыстання.

Першым паэтам, які шырока пачаў уводзіць да сваёй творчасці беларускі фальклор, быў Тамаш Зан. Як большасць філяматаў, таксама і Зан быў цесна звязан з беларускай зямлёй сваім паходжаннем. Свае дзіцячыя гады і маладосць правёў сярод беларусаў. Вучыўся ў Мінску і Маладзечне. Беларускую народную творчасць пазнаваў ужо ў бацькаўскай хаце, дзе бабка апавядала яму прыгожыя байкі, дзе шмат даведаўся ад яе аб народных беларускіх звычаях.

Традыцыя народных паняццяў вынесеная з хаты ў дзіцячыя гады, якая пазней абудзілася і ажыла ў студэнцкія гады ў Вільне, знайшла свае месца ў паэзіі.

Ужо да першых сваіх твораў уводзіць вобразы з жыцця беларускага народа. Так напрыклад у камедыі напісанай у 1817 годзе «Грычаныя піражкі», «Gryczane pierożki», у якой праўдзіва паказвае жыццё студэнтаў. Апрача таго, што ў мове студэнтаў, ці ў мове Цьвібака — дробнага мінскага прадаўшчыка, знаходзім шмат беларускіх выражэнняў, якія пераняли ад беларускага народа, бачым некалькі тыповых беларускіх паговорак і прыказак. Так напрыклад, калі пакрыўджаны студэнтамі Цьвібак хоча пайсці іх абвінаваціць, лёкай гаворыць яму: «gdy baba z kolasy, będzie iżej kolasie». Сярод беларускіх прыказак ёсць прыказка: «Баба з калёс, калёсам лягчэй».

Далей напрыклад, калі студэнты ўбіраюць лёкая за гувернёра, ён звяртаецца да іх: «Nie chcę... nie pop, w popowe ubierać się ryzy». Гэта таксама беларуская прыказка: «Калі не поп, не ўбірайце ў рызы».

У паэме «Табакера» («Tabakiera») каларытна і рэалістычна дае вобраз сялянскага вяселля. А вось фрагмент вясельных абрадаў перад выездам маладой да шлюбу:

Tu, korowajne chcąc miesić dzieże,
Potrójne, żmiąc, czynią koła;
Włosy z młodej strzygą czoła,
Palcem się każdy do dzieży bierze;
Młoda trzy razy bije w kąt szczerze,
Trzy razy chodząc w krąg stoła.

Мяшэнне караваю, стрыжэнне валос маладой, паклоны — гэта тыпова беларускія вясельныя абрады. Паглядзім як паэт прадстаўляе прадказанне пагоды селянінам:

Z lotu jaskółki pogodę wróży,
Z wron kraku wie, kiedy słota;
Patrzy na kundla, na kota,
Gdy się na ziemi, lub piecu łoży,
I już się deszczem lub mrozem trwoży.

У беларускім фальклоры знаходзім, што:

1. «Калі ластаўкі лятаюць высока, будзе добрая пагода, калі яны лятаюць над вадою ці над самаю зямлёю, то гэта на дождж.

2. Калі вароны лётаюць чарадою, ды громка каркаюць, то будзе непагадзь.

3. Калі кот ляжыць на халодным месцы падчас холаду, трэба спадзявацца цёплай пагоды, калі ляжыць на печцы, або звіваецца ў клубок — трэба спадзявацца марозу.

Далей паэт паказвае нам свята Купалы:

Dziewki śpiewają, skaczą we wrzawie,
Młodzieńcy płomień przerżnąwszy żwawie,
Kochankom niosą zapały,
A z boku matule stare
Każdą wydziwiają parę.

Шмат элементаў беларускага фальклору ўводзіць Зан да сваіх балад.

У баладзе «Świteź jezioro» паэт выкарыстаў вельмі папулярную на Беларусі легенду аб забойстве купца бедным хлопцам, які здабыўшы яго маёмасць, мае магчымасць ажаніцца з багатай паненкай. Бог за гэта ссылае кару на цэлы горад, заліваючы яго вадой.

Асновай балады «Цыганка», з'яўляецца беларуская народная песня, у якой гаворыцца аб тым, як жонка, сястра ці любімец дарма тужаць і чакаюць з вайны свайго дарагога. Нарэшце вяртаецца доўга чаканы, але, на жаль, не жывы. Цыганка паказвае дзяўчыне яе любімага, які варочаецца з вайны пры дапамозе чараў, знаных ў Новагрудчыне: «Цыганка налье поўную шклянку вады і ўкіне туды два яйкі і там ёй у вадзе пакажацца той, каго яна хоча бачыць».

Балада «Цыганка» з'яўляецца адным з лепшых твораў Зана ў галіне выкарыстання беларускіх народных элементаў. Побач з выкарыстоўваннем фальклорных матываў, паслугоўваецца вельмі часта выражэннямі, а нават цэлымі сказамі ўзятымі з беларускай мовы. Гэта ўсё сведчыць аб тым, што Т. Зан быў адным з першых паэтаў, які сваю паэзію цесна звязваў з беларускай вуснай народнай творчасцю.

Кулінарыя

Беларускія стравы

ГАЛКІ РЫБНЫЯ

200 грамаў ачышчанай ад касцей рыбы прапусціць праз мясарэзку разам з цыбуляй, дадаць чайную лыжку крухмалу, дробачку перцу, поўшклянкі малака або вады, пасаліць і перамяшаць. З атрыманай масы зрабіць клёцкі і зварыць іх у падсоленай вадзе. Падаць клёцкі на стол халодныя з хрэнам.

КЛЕЦКІ, ФАРШЫРАВАНЫЯ МЯСАМ

Поўкілограма бульбы садраць на тарцы, адкінуць на сіта, даць сцячы. Калі сцёкшая вадкасць адстаіцца, крухмал, які сабраўся на дне, дадаць у надраную бульбу, усыпаць дзве лыжкі мукі, пасаліць і перамяшаць. З прыгатаванага цеста зрабіць круглыя клёцкі, начыніўшы іх фаршам з сырога мяса з цыбуляй і перцам. Клёцкі абсмажыць у масле на патэльні, затым скласці іх у каструлю, уліць чвэртку шклянкі смятаны і тушыць да згатаванасці.

А. ОМІЛЬЯНОВІЧ (10)

Групы ў якія назначана двух немцаў - дэзерціраў і дзяўчыну, неадкладна адыйшлі ў напрамку вёскі Арэшкава. У нашым атрадзе, пры штабе застаўся Ліпчынскі.

Мінула некалькі дзён. Ліпчынскі пачаў нейк дзіўна сябе паводзіць. То чагосьці хацеў выйсці з лагера, цікаўна прыслухоўваўся розным размовам, моцна цікавіўся радыёстанцыямі і перадаванымі паведамленнямі.

Праз некалькі дзён знаходжання ў нашым атрадзе Ліпчынскага, пастанавілі мы перайсці ў іншае месца. Як звычай падчас чарговага паходу ёсць трохі мітусні, змяншаецца пільнасць, што пасля дорага абыходзіцца. Так здарылася і тады.

Невядома куды і як, знік Ліпчынскі. Высланыя патрулі вярнуліся з «пустымі рукамі». Справа ставалася небяспечнай. Мартынаў мяркуючы, што гэта мог быць нямецкі шпег, вырашыў перавесці атрад у іншае месца. Пярэчыў гэтаму камісар брыгады, Васіль Пятровіч, заяўляючы, што гэта цалкам неабгрунтаванае меркаванне, што якогасьці там хлопчыка няма патрэбы баяцца, падзараваць, што трэба толькі больш асцярожна дзейнічаць.

Далёка ў пушчу пайшлі патрулі, ад Гайнаўкі ўзмоцнена дазоры, падрыхтаваліся на ўсякую нечаканасць. Уначы патрулі паведамілі, што ў кірунку на Нараўку ехала многа нямецкіх машын, апроч гэтага, усё ціха і спакойна.

Стала гэта так няспадзявана, што нават дазоры не паспелі нічога паведаміць, як на наш лагер рынула хваля агню і фашыстаў.

Гэтым разам фашысты атакавалі нас не ад Гайнаўкі, адкуль мы заўсёды чакалі атакі, а ад усходу, адкуль найменш чакалі фашыстаў. Швабаў на наш лагер вёў Юры Ліпчынскі, было іх хіба з трыста, а нас усяго 50-х.

Вырваны са сну наш лагер не мог належна бараніцца. Кожны хапаў у руку, што меў і бег у лес. Фашысцкія серыі прыціскалі іх да зямлі. Савецкія радысты прабавалі ратаваць радыёстанцыі. Варожыя кулі паклалі іх на месцы. Ратуючы радыёстанцыі загінулі парашутысты Ваня і Алёша.

Бязладна адступаючы, гнаныя варожымі кулямі неслі мы параненых таварышаў. У рукі немцаў з жывых ніхто не трапіў. Засталіся толькі радыёстанцыі, засталося шмат зброі, дакументаў і іншае партызанскае абсталяванне. Цэльным быў удар фашыстоўскага шпіка.

Пасля разгрому зыйшліся ў раней вядомым нам месцы. Мартынаў неадкладна выслаў патрулі ў тыя партызанскія групы, з якімі пайшлі немцы і дзяўчына.

На допыце немцы і дзяўчына прызналіся, што яны разам з Ліпчынскім адбылі адпаведную падрыхтоўку ў гестапа і паслана іх у наш атрад. Заданай іх з'яўлялася дапамагчы зліквідаваць хоць наш атрад. Прысуд быў кароткі — іншы не мог быць.

Вярнуліся мы на месца нядаўнага бою. Было ціха і спакойна. Ляжалі целы забітых таварышаў, знішчана і раскілана партызанская маёмасць.

У напружанай цішы ўзялі целы пабітых, каб на маленькай палянцы ўшанаваць іх памяць партызанскім пахаваннем.

Быў дзень 7-га мая. Пасярэдзіне палянкі жаўціліся пяском свежа выкапаныя магілы. На імху, прыкрытыя чырвоным сцягам, ляжалі целы партызанаў.

Малады лейтэнант Коля, парашутыст - радыст, прыбыў у Белавежскую пушчу аж з далёкай Масквы. Пакінуў там маладую жонку, матку, Радзіму. Побач яго ляжалі парашутысты Саша, Ваня і Алёша.

Часта вечарамі расказвалі аб далёкай Маскве, аб сваіх сем'ях. Марылі аб мірным, творчым жыцці, аб перамозе над знявідным ворагам. Спявалі песні.

Вакол палянкі, накшталт поўколля ўставіліся партызаны. У руках — шапкі, на тварах застыў боль, нянавісць.

Падыходзілі да выкапанай магілы, кідалі жменьку зямлі, развітваліся на заўсёды са сваімі таварышамі барацьбы, прысягалі змагацца аж да перамогі. Зямля засыпала іх целы.

Міналі партызанскія дні поўчыя небяспекі. На ўсходзе адбывалася гіганцкае наступленне.

У чэрвені 1944 года я і яшчэ шэсць партызанаў мелі высадзіць транспарт на лініі Гайнаўка — Бельск каля чыгуначнага раз'езда Леўкі. Выйшлі вечарам. Імжэў дожджык. Таму, што заданне мелі выканаць на світанні, зашлі ў вёску Пуціска, да знаёмага селяніна адпачыць. Пасля нейкага часу 5 маіх таварышаў вышла на панадворак, а я застаўся яшчэ развітвацца з гаспадаром. Сказаў астатняе развітальнае слова і выскачыў на ганак. У той час хтось злапаў мяне за рукі, хтось прылажыў дула да грудзей, хтось сціснуў мяне за горла. Аб абароне не магло быць і мовы. Вельмі хутка мяне звязалі.

Думка працавала як маланка. Адкуль немцы? Хто здрадзіў? Дзе таварышы? Фашысты нічога не пытаючы пагналі мяне на паліцэйскі пост у Новым Беразове.

Працяг будзе.

Зямля

Да VIII Пленума ЦК ПЗПР для многіх гаспадароў вялікаю цяжкасцю была зямля. Многія сяляне, а перш за ўсё моладзь, уцякалі ў горад пакідаючы гаспадарку аблогам. У сялян не было цікавасці да ўздыму сваёй гаспадаркі Празмерная падатковая і збожжавая прагрэсія поўнасцю дыскрымінавала, а нават руйнавала не толькі замажнейшых гаспадароў, але нават слабенькіх сяраднякоў.

Няправільная сельскагаспадарчая палітыка прынесла многа шкоды дзяржаве. З кожным годам прыкмячаўся ўсё большы занепад сельскагаспадарчай прадукцыі.

Для прыкладу возьмем Беластоцкае ваяводства. На 12 год народнай улады ў Беластоцкім ваяводстве — 20 тысяч гектараў аблогаў. Звыш 4 тысячы гаспадарак аб паверхні 60 тысяч гектараў зрабілася непрадуктыўнымі, прынята было называць іх «эканамічнымі трупамі», блізка 7 тысяч гаспадарак па звыш 10 гектараў, якія павінны быць найбольш таварнымі, з вялікім клопатам зрабіліся эканамічна незалежнымі.

Дагэтуль падатковая палітыка была штучнай, не апіралася на эканамічным абгрунтаванні. Палітыка прыспяшэння калектывізацыі, якая часта ажыццяўлялася адміністрацыйнымі метадамі, а таксама раздутая прапаганда калектывізацыі падважалі ўпэўненасць у трываласць аднаасобніцкіх форм сельскай гаспадаркі, што ў рэзультаце у Беластоцкім ваяводстве зусім адвярнула ўвагу насельніцтва ад зямлі. Сяляне сталі пакідаць яе.

— VIII Пленум нашай Партыі звярнуў сялянства з гэтай дарогі. Ёсць ужо нават многа фактаў, што сяляне вяртаюцца з гарадоў на свае гаспадаркі. Сяляне ізноў пачалі зямлёю даражыць. Яны вераць, што ў новым кіраўніцтве нашай партыі словы не адлучаюцца ад учынкаў.

Усе сяляне моцна задаволены тым, што будзе ліквідавана падатковая прагрэсія і абавязковыя пастаўкі збожжа.

Усё гэта ставарае вялікія магчымасці развіцця сельскай гаспадаркі нашай краіны. Зараз можна ўжо смела сказаць што пройдзе некалькі год і ў нас не будзе аблогаў. Аблогі далучаць мільёны тон збожжа талы не будзе патрэбы купляць яго за граніцай.

М. Х.

Нашы карэспандэнты і чытачы пішуць

Няшчасны выпадак у лесе

Усім вядома, што няшчасныя выпадкі бываюць розныя. Дык вось адзін з такіх выпадкаў здарыўся ў нашай вёсцы. Здарылася гэта з грамадзянінам У. С. Каб зволніць свайго сына ад войска, панёс ён немалыя кошты.

Як-жа цяпер звярнуць іх? — думаў ён. Думаў, думаў і раптам прыйшла яму добрая думка ў галаў. Ага! Ёсць! Хлопнуў сябе рукою па лбе і сказаў свайму сыну Янку. «Адзін мэтар добрай дошкі на прыватным будаўніцтве ў Міхалове каштуе 10—12 злоты. Паедзем у лес, спусцім добрую хвою, распілуем на дошкі і... кошты будуць ліквідаваны».

Узяўшы з сабою Янку, пакіраваліся яны ў лес. Там знайшлі добрую хвою. Кожны добры знае, як у дзяржаўным лесе хвою краснь.. Трэба моцна жылы напінаць, ды зладжыўшы хвою на воз — хутчэй уцякаць, бо часам за карчамі «пан гаёвы» можа назіраць. І так нані тайна-хуткі лесаруб, зваліўшы хвою пачаў яе на воз віндаваць.

Тут ён моцна стагнаў, напінаўся. Ад такой натугі ён моцна пашкодзіў сабе пазваночны стоўб. З прычыны таго ў яго ўзніклі цяжкія і непарастаючыя болі. У дадатак таго, у яго намік нагамі з добрую рэдзьку выперлася кіла.

Вось цяпер гэты гаспадар ляжыць на ложку, стогне і крычыць: «Што мне нарабіла гэтая хвоя, я набыў хваробы ўдвоя!!!»

Н. П.
Лявонявічы.

Адказ на анкету

„Сам вырашыш аб сваім часопісе"

Хаця ўжо прайшоў тэрмін дасылання адказу на конкурсную анкету на тэму працы «Нівы», я яшчэ хачу крыху аб тым сказаць. Мне здаецца, што «Ніва» павінна распаўсюджваць беларускую культуру, не толькі разбуджаць нацыянальную гордасць беларусаў, але актывізаваць іх. Думаю, што большасць беларусаў у нашай краіне — гэта сяляне. Каб магчы актывізаваць сялян — трэба каб «Ніва» ім служыла, займалася іх справамі, трэба добра прыслухоўвацца іх словам і адпаведна да іх адносіцца, а трэба сказаць, што дагэтуль голас селяніна ў «Ніве» выступаў вельмі рэдка, або зусім не.

Паінфармавана мяне, што рэдакцыя «Нівы» атрымлівае ад грамадства сотні лістаў. Таму пытаю: Чаму тым голасам прызначана толькі частку перадастатняй старонкі? Рэдакцыя атрымлівае шмат вершаў (можа толькі рымаванай прозы), а чаму так мала друкуецца ў «Ніве». Можа Вы ўстыдаецеся сваіх сялян — карэспандэнтаў, якім хочаце служыць?! «Наше слова» цэлыя старонкі аддае сялянам — карэспандэнтам.

Здзіўляе мяне таксама гэты факт, што ў «Ніве» настаўнікі не выказваюцца на тэму школы і асветы наогул. Відавочна рэдакцыя думае, што няма патрэбы прызначаць трохі месца на гэтую тэму. Не расходзіцца чаму тут аб «Куток настаўніка», бо настаўнікі не прывыклі стаяць у кутку. (Дзецям вы зрабілі сюрпыз). Разыходзіцца мне аб шырэйшую дыскусію на гэтую тэму, уцягнуць да яе настаўнікаў, найбольш ёдавжных, а забытых, людзей у распаўсюджванні беларускай культуры.

Няма ў «Ніве» артыкулаў на тэму моладзі. Гэта значыць, што «Ніва» вельмі слаба звязана з ёю. Гэтая тэма мусіць выйсці ад долаў, ад чытачоў. Знаю, што ёсць людзі ахвотныя, якія дзяліліся б сваімі даследаваннямі, або пыталі і іх хачу забачыць у «Ніве».

Што-б хацеў убачыць у «Ніве»? Хацеў-бы ўбачыць праблемы, якія нуртуюць беларускую нацыянальнасць у Польшчы, бачыць артыкулы не на экспарт, але нашыя, сялянскія, творчую дыскусію на актуальныя тэмы.

«Ніва» павінна быць трыбунай беларускага сялянства, якое ў цяперашніх днях чуецца гаспадаром. Канешне не памінаю гумару і сатыры, павінны быць і яны.

Вось маі думкі і іншых настаўнікаў, з якімі размаўляў на гэтыя тэмы.

К. ВЯЗОЎСКІ.

З жыцця таварыства БГ-КТ

Варшаўскі Аддзел Беларускага грамадска-культурнага таварыства за 10 месяцаў сваёй працы мае ўжо шмат дасягненняў. Праўленне аддзела атрымала свае памяшканне (вул. Сенаторска 8), маюць сваю бібліятэку, якая налічвае ўжо каля 500 беларускіх кніжак. Ад 2 месяцаў працуе беларускі хор. У бліжэйшым часе разпачне рэпетыцыі балет, да якога запісалася ўжо 45 дзяўчат і хлопцаў. З кожным днём павялічваецца лік членаў таварыства.

Беларускія кнігі

Іван Шамякін. «Першае спатканне» — цана 3,40.

* * *

Ю. Збанацкі. «Лета ў Сакалініным» (пераклад з украінскага) — цана 5,30.

Іван Франко. Апавяданні (пераклад з украінскага) — цана 6,40.

Усе гэтыя кніжкі можна дастаць або выпісаць з Кнігарні Імпартавых выдавецтваў у Беластоку вул. Кілінская 10.

Ці ведаеце, што ...

...больш 23 тысяч людзей наведала ў прошлым годзе Белавежскі народны парк, у тым 200 асоб экскурсантаў з НРД і Чэхаславакіі.

...стан пагалоўя зуброў у Белавежскай пушчы пабольшыўся ў прошлым годзе на 8 штук і выносіць цяпер 55 зуброў.

Р.

ЛІСТ З КОМІ АССР

Паважаны Тав. Рэдактар!

З вялікай радасцю атрымаў я з гор. Шчэціна ад знаёмых Вашу газету. Трудна перадаць, што тварылася на душы. Я пяць год працаваў журналістам у Польшчы, яшчэ да 1948 г. З той пары адарваны ад Радзімы. І раптам... Ваша газета... Родная для мяне мейсцы... Дзе праўдзе дзесяткі год маладосці, працы, надзеі, прасветы...

Так-бы хацелася быць з Вамі і працаваць для добрай справы... Пакуль-што прысылаю вершы, які сапраўды напісаў за 5—10 мінут, але здаецца це так ужо дрэнна.

Калі падыдзе, — напішу наступныя.

Прашу прысылаць мне Ваш часопіс, буду вельмі ўдзячны, і напішыце як аплачваць.

Калі маеце камплект — то вышліце, аплачу, што паложана.

З шчырым прывітаннем А. С. АНІШЧЫК.

ЖЫВЕ РАДЗІМА!

Ішлі гады. Трывога, боль
Мне душу хвалявалі.
І думак рой наперабой
Мне затуманьваў далі.
Нябачыў я перад сабой
Ні шчасця, ні прасветы.
З надзеяй кволай і слабой
Пытаў: Радзіма! Дзе Ты?
І ніклы голас у цішы
Тайгі і тундры гінуў.
Астаўся попел на душы,
Я лятуцець пакінуў.
І раптам гул, і звон, і гром.
Загаманілі далі.
І як паводка напралом
Нястрымна гоніць хвалі,
Так наш рабочы, селянін
Узняў магутны кліч!
Гарыць для гор і для нізін
Дэмакратычны зніч!...
Жыве Радзіма і народ
Будуе вольны дом.
З надзеяй смела ўпярод
З народам мы ідзём.

А. С. АНІШЧЫК.

Н. Омра 23.XI.1956 г.

МАЛЫМ СЯБРАМ

Дарагія дзеці! Сёння змяшчаем Вам у «Ніве» казку. Напішыце ці падабаецца. Маем і да Вас просьбу. Вы напэўна ведаеце таксама шмат цікавых казак, якія пачулі ад сваёй бабкі, ці мамы. Напішыце іх і прышліце ў рэдакцыю. Мы іх збярэм і выдамо для дзяцей цэлай кніжкай.

ЗАЧАРАВАНАЕ ЯЙЦО

Жылі калісь дзед і баба. Жылі яны вельмі бедна. Не было ў іх нічога апроч адной-адзінай курыцы. Ды і курыца тая была! Знясе яйцо, а яно ўсё прападзе недзе.

Так ішоў дзень за днём. Замаркоціўся дзед. Раншй адноўчы ён пасачыць за курыцай. І вось убачыў; курыца знясла яйцо і яно адразу пакацілася па дарозе і каціласа ўсё хутчэй і хутчэй. Дзед пабег за ім і злавіў яго. Ды яйцо загаварыла людскім галасам:

— Пусці мяне дзед, не панікадуеш гэтага. Дзед пусціў. Пакацілася яйцо. Кацілася, кацілася і... стоп. Спаткала Рака.

— Куды ідзеш Яйцо?

— Іду куды трэба, хадзем са мной разам!

— Хадзем! — сказаў Рак і пайшоў.

Ішлі яны, ішлі і спаткалі Мыш.

— Куды ідзеш Яйцо? — запытала мыш.

— Іду куды трэба. Хадзем разам.

— Хадзем.

І пайшлі далей утрое. Ішлі, ішлі і спаткалі Кошку.

— Яйцо, куды ідзеш з сябрамі?

— Іду куды трэба, хадзем разам.

— Хадзем.

І пайшлі разам.

Праз некаторы час спаткалі Пеўніка.

— Добры дзень Яечка! Куды ідзеш?

— Іду куды трэба. Хадзем разам!

— Хадзем.

І пайшлі ўпяцёх к лесу. Ля лесу спаткалі Казла.

— Куды ты гэта бяжыш са сваімі храбрацамі, Яйцо? — пытае Казёл.

— Іду, куды трэба. Хадзем разам.

— Хадзем!

Ішлі яны, ішлі. Зайшлі ў саму гушчу леса і хутка ўбачылі хату. У гэтай хаце жыло дванаццаць Лісіц — разбойніц.

Яйцо абышло кругом хаты і ўкацілася ў сярэдзіну. Лісіц у хаце не было, вышлі на разбой. Тады Яйцо сказала.

— Я лягу ў попел у печы; ты Мыш улезь вунь у тую дзірку, ў кутку; ты Рак у вядро з вадой; ты Кошка ляж на печы; Пеўнік лезь на гару, а ты Казёл схавайся ў сенях за дзвярыма.

Так усе і зрабілі. Позна ноччу прышлі Лісіцы — разбойніцы. Адна Ліса хацела запаліць у печы, ды як толькі падшула да прыпечка: пуфф... — Яйцо засыпала ёй попелам вочы.

Другая Ліса пабегла па воду, каб прамыць ёй вочы. Ды тут Рак з усяе сілы ўшчыпнуў яе за лапу.

— Пі, пі, пі, — запішчала з кутка Мыш.

А кот на печы пачаў мяўкаць. Мяў — міаўлаў...

Спалохаліся Лісіцы, выскачылі за дзверы. Як толькі яны выбеглі з хаты, Пеўнік закрычаў: кукурэку-у-у. І Казёл пачаў ім рагамі калоць. Кінуліся Лісіцы наўцёкі.

Тады адчыніла Яйцо хлеў. А там: гусей, качак, мукі, кашы — многа. Яйцо з сваімі сябрамі забралі ўсё гэта і занеслі бабе і дзеду. Узрадаваліся дзед з бабай і пакахалі разумнае Яйцо.

ЯНКА КУПАЛА

Селянін і конь

Пад гарою ў селяніна
Конь прыстаў дарэшты:
Белны, змучыўся ні з месца,
Хоць яго зарэж ты!

Селянін ужо і ласкай:
«Но! Цягні, вашэця!
Бо інакш, напішуць брыдка
Аб табе ў газеце...»

А яму конь: «Няхай пішуць,
Раз такой натуры,
Адно ты пакінь пісаці
На маёй-жа скуры!»

Нашыя пацехі

— Мамачка, а хто мяне стварыў? — пытае маленькая Маня.

— Пан Бог, дзетачка — адказвае маці.

За пару дзён пры гасцях Маня папісваецца.

— А я ўжо ведаю хто мяне стварыў.

— Ну скажы хто? — пытаюць разбаўленыя госці.

— Адзін пан, мамачка мне гаварыла, якога толькі я прозвішча не памятаю.

На лузе

· Антон, колькі лет мае гэтая карова?

— Два.

— А па чым ты пазнаеш?

— Па рагах.

— Ах праўда, я зусім забыўся, што яна сапраўды мае толькі два рогі.

Жаніцца ці не...

Як ведама — грэчаскі філасоф Сакрат меў вельмі дрэнную жонку Ксантыпу. Аднойчы яго сябры хацелі зажартаваць і тады запыталі: Як ты нам раіш, жаніцца ці не?

Сакрат адказаў: — якбы вы не зрабілі, усёроўна будзеце калісьці шкадаваць.

Пачаткова смяяўся

— Пеценька — чаго ты так плачаш?

— А бо папачка як вярнуўся сёння з ярмарку і ўвахолзіў у хату то ўдэрыўся ілбом у вушак...

— То ці-ж дзеля гэтага будзеш усё плакаць?

— Вось я пачаткова і рагатаў з гэтага, але пстым тата як зрэзаў дзягай...

Сваю палавіну калышы

Дзіцё было якоесьці вельмі крыклівае. Маці некалькі разоў уставала ноччу. У канцы не вытрымала і давай будзіць мужа.

— Мог-бы хаця ты раз устаць і пакалыхаць малога. Яно-ж такое самае дзіцё тваё, як і маё.

— То ты, мілая мая, сваю палавіну закалышы а мая хай сабе крычыць...

На палаванні

— Гэй, дзядзька, ці вы не бачылі тут майго сабакі?

— О, паночку, бачыў я яго бачыў, як ён уцякаў, бо заяц ганіў яго.

Прыказкі

Есць за вала — робіць за камара.

* * *

Пасьпех, людзям на смех.

* * *

У няўмекі — рукі калекі.

* * *

Пакуль не ў руках, не кажы што твае.

* * *

У чужое проса не сунь носа.

* * *

Людзей шукай — а свой розум май.

* * *

У страха вочы па яблыку.

* * *

Мілей свая хата — як чужая вёска.

* * *

Колас, што зярнят не мае, дагары лоб задзірае.

* * *

У восень і верабей багаты.

* * *

Лета збірае, а зіма прадае.

* * *

Якім зярном сееш — такім і вееш.

* * *

З мядзведзям дружы — а за стрэльбу дзяржы.

* * *

Дзе коратка — там і рвецца.

* * *

Што кажух, то не вата, што капуста, то не гарбата.

Пачынальніца.
О-ю-ля-лю! Дайце-ж мне раду,
Пад маю ўладу. О-ю-ля-лю!

Хор
О-ю-ля-лю! Хто-ж табе рада?
Млады Ігналька? О-ю-ля-лю!

Пачынальніца адказывае:
О-ю-ля-лю! Што мне па гэтым,
Па доўганосым? О-ю-ля-лю!

Пачынальніца так як спачатку:
О-ю-ля-лю! Дайце-ж мне раду,
Пад маю ўладу! О-ю-ля-лю!

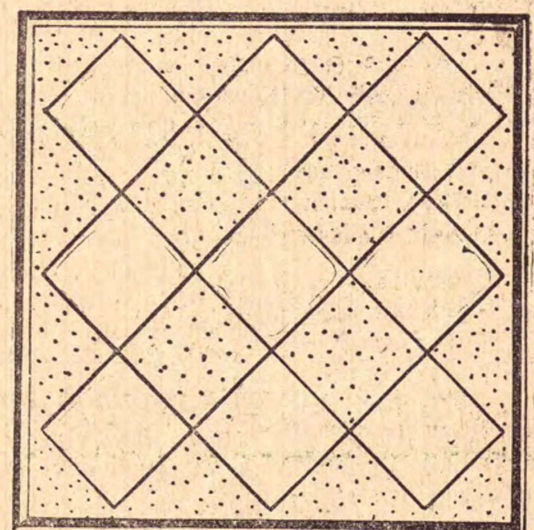
Хор успамінаючы другога дзяцюка:
О-ю-ля-лю! Хто-ж табе рада?
Малады Мацейка? О-ю-ля-лю!

Пачынальніца адказывае з новай прыганай:
О-ю-ля-лю! Што-ж мне па гэтым,
Ды па цыбатым? О-ю-ля-лю!

Хор успамінае што раз новае імя, а пачынальніца дае прыганы, то рабаліцы, то крываногі і г. д., аж пакуль хор на ўспомніць хлапца, які ёй падабаецца; тады песня канчаецца так:

О-ю-ля-лю! Яго люблю я,
За яго пайду. О-ю-ля-лю!

АДГАДАНКА

Каб развязаць гэтую лікавую адгаданку, трэба ў вышэй змешчаныя клеткі ўпісаць наступныя лікі: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Сума 3 лікаў, як па гарызанталі, так і па вертыкалі складвае лік 12.

Сярод чытачоў, якія да 1.II 1957 года прышлюць правільныя развязкі, будзе разыграна 10 кніжных узнагарод.

Бабусіныя казкі

Я заўсёды вельмі ласкава ўспамінаю прошлы час, калі яшчэ быў маленькі. У доўгія зімовыя вечары пад акампанемент выцця ветра ў коміне, бабуся расказвала мне чароўныя казкі. Праўда, калі я вырас, то я нідзе не найшоў царэўны, ні зачараванага скарбу, але Ваньку — дурачка спатыкаў часта і то ў розным выглядзе.

Заходжу я адзін раз да старшыні Грамадскай рады ў Снежках і пытаю: — Чаму ў вас камісія культуры не працуе. Старшыня рассеўся ў крэслі і адказаў: — Бабусіныя казкі апавядаеце. Ва ўсіх грамадскіх радах гэтакія камісіі не працуюць.

У той самы дзень паехаў я аўтабусам у Бельск. У аўтабусе пытаю кантралёра: — А чаму ПКС на аўтабусавых прыпынках не паставіць будак? Людзі чакаючы на аўтабус мокнуць, мерзнуць, іншым разам хворых вязуць, а схавацца няма дзе.

— Бабусіныя казкі! Каму трэба ехаць і так даедзе — прамармытаў кантралёр.

У Бельску зайшоў я ў краму ПСС, а там прадавец дастае рукамі селядцоў, зважыў, даў селяніну, а другой жанчыне хлеб падае. Гавару да прадаўца: — Для селядцоў трэба мець відэльца, а не ўсім прыемна есць хлеб, які селядцамі пахне, гандлюеце не культурна.

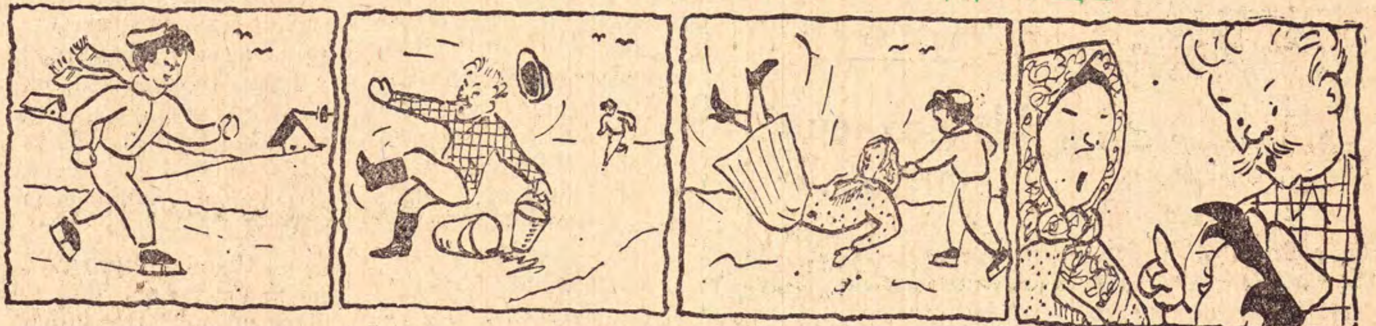
— Мусіць, бабусіныя казкі збіраецеся расказваць. Я за свае грошы відэльцаў купляць не буду. Квашаную капусту, агуркі і іншыя вось таксама прадаем. Ва ўсіх крамах так прадаюць, а каму не падабаецца, то няхай не купляе — адказаў прадавец і адвярнуўся.

Што-ж, напісаў я аб гэтым і прынёс ў рэдакцыю, а мне гавораць: — Вы-бы дзядзька напісалі што-небудзь новае, а то... бабусіныя казкі...

Добрыя грамадзяне! Падумайце самі, ці гэта мая віна, што многа яшчэ ў нас не зроблена для людзей Ці ўсё гэта за нас зробяць казачныя карлікі, так, як у бабусіных казках?

Дзядзька Ляваль

АГАФОН АБРОТКА РАДЗІЦЬ

Слізка, ўсюды галалёд,
Слізгаецца ўсёй народ.
Агафон на каньках мчыцца,
Галалёду не баіцца.

Глядзіць. Стась ідзе з вёдрамі.
Раптам — гоп! і гару нагамі
Крычыць: — Ой, баліць лапатка!
З хаты выбегла Агатка.

Дападае да дарогі.
Гоп! і... выцягнула ногі
Агафон сюды спяшае,
Устаць Агаце памагае.

І прыгаворвае Абротка:
— Памятайце — дзядзьку, цётка,
Аб свае здароўе дбайце,
Лёд пясочкам пасыпайце!

Галоўны рэдактар ГЕОРГІ ВАЛКАВЫЦКІ

Орган Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы. Адрас рэдакцыі гор. Беласток вул. Маніфесту Ліпцовага 25, тэл. ...-89. Умовы падпіскі на 1 месяц 2 зл. 40 гр., 3 месяцы — 7 зл. 80 гр., 6 месяцаў — 15 зл. 60 гр., на год — 31 зл. 20 гр. Падпіску прымаюць усе паштовыя ўстановы, пісьманосцы. Konto NBP I Oddz. Miejski Nr 102-7-161 Выдавецтва РСВ «Праса». Паліграфічнае прадпрыемства ў Беластоку. Т-13